INTERZICEREA UTILIZĂRII FORŢEI: CARTA NAŢIILOR UNITE CA SISTEM AL SECURITĂŢII COLECTIVE

Nicolae COŞLEŢ
CZU: 341.123.043:327.57 coslet_nicolae@yahoo.com

Interzicerea folosirii forței reprezintă o cerință de bază în relațiile dintre state. În dreptul internațional clasic, prerogativa de a declanșa un război era considerată o trăsătură esențială a suveranității statelor. Astfel, atrocitățile Primului Război Mondial au incitat comunitatea internațională să revadă abordarea respectivă. În discursul său constituit din 14 puncte în fața Senatului SUA din 1918, președintele Woodrow Wilson a încercat să tragă concluzii în urma Primului Război Mondial. El a îndemnat Statele Unite să renunțe la izolaționism în favoarea formării unei asociații de națiuni care să respecte dreptul internațional. Această asociere ar elimina jocul tradițional de puteri bazat pe echilibrul forțelor. Nașterea instituționalismului liberal în relațiile internaționale poate să fie datat din acest discurs al președintelui Woodrow Wilson [1, p. 176].

În Societatea Națiunilor (în continuare SN) care a fost înființată la sfârșitul Primului Război Mondial, menținerea păcii a devenit un interes comun. Cu toate acestea, însuși conceptul de utilizare a forței nu era încă într-adevăr plasat în afara legii. Pactul SN din 10 ianuarie 1920 nu interzicea decât doar anumite războaie. Așadar, ceea ce nu au fost interzis în mod explicit de Pact se considera legal (de exemplu războaiele rezultate din dispute în domeniul rezervat al statelor, cum ar fi comerțul sau distribuția materiilor prime a statelor). În plus, în mod general vorbind, numai războaiele în care părțile nu au avut posibilitatea de a recurge la procedurile de soluționare a litigiilor prevăzute în Pact erau considerate ilegale [2, art. 12]. Totuși, aceasta reprezintă mai mult o cerință de procedură decât o obligație de interzicere totală a aplicării forței, or, potrivit Pactului, statele nu trebuie să recurgă la război, înainte de expirarea unui termen de 3 luni după darea sentinței arbitrilor, sau după raportul consiliului. În 1928, Pactul de la Paris, mai mult cunoscut sub numele de Pactul Briand/Kellogg, interzice războiul „ca

instrument al politicii naționale”, însă observăm că represaliile nu au fost declarate ilegale. În plus, acest Pact nu prevedea un mecanism eficace de control.

La Conferința de la Teheran din 1943, aliații au căzut de acord de a crea o nouă organizație, care să înlocuiască Societatea: Organizația Națiunilor Unite (ONU). Multe din instituțiile Societății, precum Organizația Internațională a Muncii, au continuat să lucreze, iar în cele din urmă, s-au afiliat cu ONU. Organizarea ONU a fost destinată să fie mult mai eficace decât a SN.

În acest context, Carta Națiunilor Unite a fost concepută în 1945 ca un instrument de pace și de securitate internațională. Constatăm că, sintagmele „pace” și „securitate internațională” au fost citate în textul Cartei de 28 de ori. Astfel, în vederea garantării și menținerii păcii pentru generațiile viitoare, statele fondatoare, în special statele câștigătoare în al Doilea Război Mondial, doreau să instituie o organizație internațională care pe lângă faptul interzicerii războaielor, să prevadă un mecanism al securității colective centralizat în vederea evitării revenirii la un război mondial repetat și care să prevadă expres că amenințarea unui stat membru sau un popor constituie o amenințare contra tuturor.

Așadar, dacă citim atent dispozițiile art. 39-51 din Cartă, remarcăm că acestea nu tratează expres conceptul de securitate colectivă, dar prevăd mecanismele aplicabile de către Consiliul de Securitate al ONU în cazul amenințării păcii, de încălcare a păcii și în cazul actelor de agresiune. Astfel, constatăm că Consiliul de Securitate reprezintă nucleul sistemului Națiunilor Unite și unul din cele șase organe principale ale acestuia, care este din punct de vedere juridic puternic, neputincios din punct de vedere militar și bolnav din punct de vedere politic [3, p. 438]. În Capitolul 7 din Cartă, observăm existența unei forțe, pe de o parte, și a unei slăbiciuni a sistemului securității colective pe de altă parte, care se manifestă prin prezența dreptului de veto. Acest privilegiu acordat fiecărui membru dintre cei cinci permanenți face ca deciziile luate în sânul Consiliului de Securitate să aibă duble standarde [4, p. 639].

Este clar că sistemul Cartei ONU merge mai departe decât cel reglementat de SN, care a funcționat doar 20 de ani, însă dreptul de veto

folosit de SUA sau de Uniunea Sovietică au împiedicat mereu luarea unor măsuri adecvate în vederea reglementării conflictelor ce au apărut pe parcursul anilor (dreptul de veto fusese utilizat de 242 de ori pe parcursul a 45 de ani) [5]. Pentru a trece peste această criză, responsabilitatea a fost transferată prin Rezoluția 377 de la Consiliu la Adunarea Generală în care, de altfel, nu există acest drept de veto. Adoptarea acestei Rezoluții permite Adunării Generale de a emite recomandări statelor membre ale ONU. Cu toate acestea, regulile introduse prin Cartă nu au putut împiedica declanșarea unui număr mare de conflicte militare. Prin urmare, în numele unei „cauze juste", Uniunea Sovietică și SUA au întreprins acțiuni militare unilaterale în Ungaria 1956, în Cehoslovacia 1968, în Afganistan 1979 etc.

Națiunile Unite au cunoscut o renaștere după o jumătate de secol a constituției sale. În 1988-1989, Consiliul de Securitate a decis să organizeze patru operațiuni de menținere a păcii, în creștere față de 13 operațiuni întreprinse în ultimii 40 de ani.

Pe de altă parte, vedem o utilizare a forței de către state, chiar și atunci când aceasta nu a fost autorizată de Consiliul de Securitate, spre exemplu, conflictul din Irak a reprezentat o altă provocare pentru securitatea colectivă, cauzată de Statele Unite care intenționează să se elibereze de toate constrângerile internaționale în numele securității lor naționale.

Astfel, constatăm că eșecul sistemului de apărare colectivă „pasiv'' dezvoltat în cadrul SN a condus la construirea unui sistem mai „activ" de protecție a securității colective sub auspiciile ONU.

Sistemul stabilit în cadrul ONU își propune nu numai restabilirea ordinii în caz de amenințare, dar se bazează și, în drept, pe principiul interzicerii formale a utilizării forței între state și obligația de soluționare a diferendelor doar pe cale pașnică. Totodată, sistemul se bazează pe puterea conferită de Consiliul de Securitate pentru a dispune măsuri coercitive în numele ONU.

Eficacitatea acestui sistem depinde de menținerea unei înțelegeri pozitive în cadrul Consiliului de Securitate și cei cinci membri permanenți ai săi, înzestrați cu dreptul de veto, care este mai des apreciat ca fiind negativ, în special de către membrii nepermanenți ai

Consiliului de Securitate din moment ce creează inegalități structurale între state și chiar plasează membrii permanenți deasupra Cartei ONU, și care, bineînțeles, împiedică funcționarea securității colective și duce la întoarcerea fie către alianțe tradiționale, fie către primatul securității individuale ale statelor.

În concluzie, putem vedea că ONU, ca și organizație universală, are aspecte pozitive și negative, ea a fost nevoită să facă față mai multor situații de criză și să oprească declanșarea mai multor conflicte armate. Totodată, nu putem să idealizăm aceasta organizație, deoarece aceasta are și multe aspecte negative, cum ar fi incapacitatea de a stopa declanșarea unor conflicte regionale precum ar fi cele din Irak, precum și eșecul său în ceea ce privește dreptul de veto. Cu toate acestea, ONU reprezintă forumul politic care nu poate fi schimbat și care reprezintă un laborator pentru politica mondială și dreptul internațional, care trebuie să se adapteze realităților din secolul XXI printr-o reformă instituțională și politică veritabilă.

Referințe:

1. BATTISTELLA, D. *Théories des relations internationales.* 3ème Ed. rév. Paris: Presses de la fondation nationale des sciences politiques, 2009.
2. Pactul Societății Națiunilor din 10 ianuarie 1920, [Accesat 30.08.2020] Disponibil: https://lege5.ro/Gratuit/gm2denzxhe4a/pactul-societatii-natiunilor-tratat?dp=gi4tgmbrhe2tgmy
3. SUR, S. *Relation internationales.* Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 3ème Ed. 2004.
4. *Droit internationl public.* Paris: Montehrestien, 5ème Ed. 2001.
5. https://fr.wikipedia.org/wiki/Organisation_des_Nations_unies [Accesat 30.08.2020].